

zich niet licht naar een vreemd terrein zal laten overbrengen of kunstmatig kweeken. Herhaaldelijk heb ik knollen met kluit overgeplant en door anderen laten overplanten op oogenschijnlijk gelijken grond en onder ongeveer gelijke omstandigheden verkeerend. Soms kwam er 't eerste jaar een verarmd plantje op, doch 't tweede niets meer. In de meeste gevallen bleef 't reeds dadelijk weg. Gepoogd is vele malen, en met veel voorzorg, om ze te telen in pot, gevuld met grond harer natuurlijke groeiplaats, streng geïsoleerd en uitsluitend begoten met regenwater. Slechts éénmaal is 't mij gelukt één plantje tot den volgenden bloeitijd in leven te houden: 't bracht het tot een sprietig stengeltje van 11 cm. met 4 bloempjes — en was nog in 't zelfde seizoen dood —. Maar 't ligt voor de hand, dat het plantje aan bijzondere levensvoorwaarden gebonden moet zijn, anders zou 't in een streek, waar zulke groote uitgestrektheden vochtig heideveld liggen als hier, veelvuldiger, ja haast algemeen moeten voorkomen.

Weert.

V. S.

DE KRAANVOGEL.

IJ behoort tot de zeer groote vogels, in gestalte meer gelijkende op een ooievaar dan op een reiger. De snavel doet daarentegen meer denken aan de hoenderachtige vogels. Zij bezitten geen prachtkleed zooals de pauw; maar voor zoover de hier doortrekkende soort betreft, een pakje van aschgrauwe kleur. Den zomer brengen zij door in het Noorden, den winter in het Zuiden. Het geregeld trekken van deze groote vogels onder luid geroep heeft altijd de aandacht getrokken.

Herodotus en Aristoteles vermeldten reeds het trekken der kraanvogels. Deze oude schrijvers namen het land der Scythen als hun zomerverblijf aan (ongeveer Noord-Rusland van dezen tijd), inderdaad komen zij ook nu nog in groot aantal daar s'zomers voor. (304 v. C.).

Plato noemde reeds Thessalië als de weiden der kraanvogels. (427 v. C.).

Hesiodes schreef, de stem van de kraanvogels hoog in de lucht waarschuwt den landman, dat het tijd wordt den grond tegen vorst te gaan beschermen. (770 v. C.).

Andere oude schrijvers lieten de kranen 's winters naar de bronnen van de Nijl trekken om de pygmaeen, gezeten op kleine paardjes, te bestrijden. (Het bestaan van een klein menschenras in midden Afrika is in de vorige eeuw geconstateerd).

Wat ons vaderland betreft, is het trekken der kraanvogels een geregeld terugkeerend verschijnsel in voor- en najaar in het Zuid-Oosten. Persoonlijk kan ik het alleen constateeren voor Venlo en omgeving. Men moet daar eenige jaren gewoond hebben om de omstreken er van naar waarde te kunnen beoordeelen, de meeste Hollanders sporen er alleen voorbij, en zien er nooit iets van. Soms hoog, soms zoo laag dat de eigenaardige staartvorm en de kleur der veeren te onderscheiden is en altijd onder luid geroep trekken zij ieder voor- en najaar over de omgeving van Venlo. Een oude boer wonende Noordelijk van den grindweg van Venlo naar Herungen deelde mij mede, dat hij ieder jaar de kranen tusschen 1 en 15 October had zien overtrekken. Eénmaal had hij op een weiland naar den kant van Straalen 's morgens vroeg een vlucht van 50 vogels verrast, die daar den nacht hadden doorgebracht. Zoodra hij werd opgemerkt hoorde hij een scherpe kreet en allen gingen onmiddellijk de lucht in. Het was een prachtig gezicht geweest, dat hij nooit zou vergeten.

Men verzekerde mij, dat meermalen het moeras van Boekend, een buurtschap van Blerick bij Venlo in voor- en najaar door de kranen als nachtverblijf wordt gebruikt. In ieder geval is door het geregeld doortrekken, de kraanvogel in de omgeving van Venlo een bekende vogel. Is het donker geworden, dan verraaft hun scherpe stem nog hun aanwezigheid. Zij vliegen in een vaste volgorde en vormen twee lijnen, die in een scherp hoek samen komen. De voorganger roept als wegwijzer en die achter hem komen geven door hun luide kreten te kennen: wij volgen. Zoo trekken zij over groote afstanden al verder naar het Zuiden of het Noorden in snelle vogelvlucht. Het schijnt wel, dat deze vogels vaste rustplaatsen hebben op hunne verre reizen. Enkele van die rustplaatsen zijn bekend, ongeveer loopt de weg van Venlo naar een punt noordelijk van Berlijn (ik zal dit zoo dadelijk aangeven). Hier splitst de weg zich in twee takken: de een gaat noordelijk naar het eiland Rügen, in het voorjaar ten minste. Op dat eiland verzamelen zich meerdere vluchten van kraanvogels in de maand April, tot er eenige honderden bij elkaar zijn. Gezamenlijk trekken zij dan in één vlucht de Oostzee over naar Zweden, om daar te nestelen. Kraanvogels trekken niet gaarne over zee; wanneer zij in Klein-Azië de kust volgen en aan een diep landwaarts binnendringenden golf komen, dan volgen zij het strand om aan den overkant van de golf te komen; en steken de golf nimmer dwars over. In Helgoland ziet men dan ook nooit kraanvogels overtrekken. De andere tak gaat in oostelijke richting en buigt later naar het Noorden af, om te eindigen boven Petersburg, waar ook broedplaatsen zijn.

Noordelijk van Berlijn is een moeras gelegen, dat langzamerhand in cultuur is gebracht. Het Rhinluch is drassig, het Havelländische Luch is ontgonnen en bestaat uit uitgestrekte weilanden.

In het midden is het dorp Linum gelegen met een hoogen kerktoeren; dat dorp is nu een vaste baken voor de trekkende kraanvogels. Op grooten afstand ziet men in voor- en najaar ze in de richting van Linum aankomen en ieder voor- en najaar kan men er stellig waarnemen, hoe zij hier enkele dagen overblijven om uit te rusten van den verren tocht en voedsel op te nemen. De slaapplek is dan het ondoordringbare Rhinluch; iederen morgen trekken zij dan over Linum om op 't Havelländische Luch te grazen en keeren 's avonds naar hun eenzaam en veilig nachtverblijf terug. Deze historische rustplaats wordt tot den huidigen dag geregeld ieder voor- en najaar door kraanvogels bezocht. Vooral in October kunnen er op sommige dagen een groot aantal bij elkaar zijn. Enkele jaren geleden werd er door een vogelkundige een verzameling van ± 1500 stuks waargenomen. Deze waarnemer schrijft hoe zij in vluchten van 300 stuks tegen het vallen van den avond over Linum naar het Rhinluch trokken om te gaan slapen. Het indrukwekkende schouwspel, trok ieders aandacht, eindelijk was de laatste afdeeling aangekomen; maar lang nadat de avond was gevallen, hoorde men nog steeds enkele kreten van deze groote vergadering, totdat ieder een plaats had gevonden en geen geluid de nachtelijke stilte meer verstoorde.

Merkwaardigerwijze trekken zeer groote vluchten (bijv. 1000 stuks) in betrekkelijk kleine afzonderlijke afdeelingen; maar vormen, omdat zij steeds denzelfden afstand bewaren en op dezelfde plaatsen halt houden toch een geheel. Het is een waarneming van Nauman, opgeteekend in 1836. Ook volgens den waarnemer van 1912 geschiedt het terugkeeren in den avond van de bovenbeschreven troep van ± 1500 vogels naar hun slaapplek, niet in één vlucht maar in afdeelingen; een bevestiging dus van hetgeen destijds door Nauman is waargenomen.

De kraanvogel is uiterst voorzichtig, het toeval alleen en nog slechts in goed verborgen schuilplaatsen geeft den ijverigen onderzoeker gelegenheid, hun leven in de natuur te beschouwen. Wanneer zij in de vrije ruimte, waar niets het uitzicht belemmert hun voedsel zoeken, houden enkele oude vogels trouw de wacht en waarschuwen zoodra er gevaar is. Vrouwen kunnen hen nog het dichtste in het vrije veld naderen; maar toch gaan zij op schootsafstand dan nog de lucht in. Waarschijnlijk worden zij heel oud, voor de meeste roofvogels behoeven zij geen vrees te hebben en den mensch gaan zij zooveel mogelijk op zijde.

De kraanvogel is een intelligent dier, dat in gevangen staat door zijn aanhankelijkheid en natuurlijke gratie ieder voor zich inneemt.

De vorstelijke familie von Reuss voert een kraanvogel in haar wapen. Men ziet in het stamslot altijd zoo'n vogel in gevangenschap.

Meerdere jaren terug werden in Oost-Pruisen twee jonge kraanvogels opgevoed en groot gebracht. De verzorger had hen zoo tam gemaakt, dat beide volwassen vogels vrij rond liepen. Geregeld kwamen zij, na over dag buiten te hebben geloopt, 's avonds terug en lieten zich dan gewillig naar hun slaaphok geleiden. Zij vertoonden geen verlangen in het najaar met de overtrekkende kraanvogels mede te gaan. Het ongeluk wilde, dat een (de zuster) der beide vogels stierf, de overgebleven broer toonde toen diepe droefheid, trachtte de doode zuster op te richten en zocht haar overal toen ze was weggebracht. Twee volle dagen bleef hij toen weg, kwam den derden dag terug, liet zich naar zijn slaaphok brengen en wilde dit niet meer verlaten. Hij verdroeg de winterkoude goed, eerst toen het voorjaar kwam wilde hij weer naar buiten. Hij was nu groot geworden, met een krachtige stem begaafd, zoodat hij op de boerderij oppermachtig over de dierenwereld heerschte; vechtpartijtjes duldde hij niet en onwilligen wist hij door snavelhouwen en geschreeuw tot rede te brengen. Hij sloot innige vriendschap met den stier van de boerderij, kwam dezen dikwijls in den stal opzoeken en stond dan naast hem, om de vliegen weg te jagen. Moest de stier naar buiten, dan liep hij voor hem uit, danste om hem heen of holde een eind vooruit, bleef dan al buigende staan tot de stier weer bij hem was. Hij verving bij het grazen van een kudde vee den herdershond en wist elk dier te brengen, waar hij het hebben wilde.

Onrustig werd hij in het voorjaar, toen hij twee jaar oud was, nu bleef hij wel eens enkele nachten uit, om het gezelschap van stamgenooten te zoeken. Op zekeren dag had hij een bruid gevonden, een wilde kraanvogel kwam in zijn gezelschap naar de boerderij. De natuurlijke schuwheid maakte dat deze vogel wel in de nabijheid der boerderij kwam; maar, hoewel zij na enkele dagen tot op 40 pas dorst naderen, had ze toch haar vrijheid te lief en vertrok eindelijk voor goed.

Het komende najaar gaf weer aanleiding tot conferenties met stamgenooten, blijkbaar ging het daarbij wel eens heftig toe; want soms kwam hij deerlijk gehavend weer thuis.

Een onwillige os, die hij bestraffen wilde, wist hem omver te stooten. Hij had wel een groote vaardigheid gekregen door snelle wendingen gevaar te ontgaan, maar dit ongeval maakte een eind aan zijn leven.

Zooals reeds gezegd, is het trekken van de kraanvogels iets zoo opvallends, dat het iedereen, die dit zag en hoorde, moest opvallen. In het slotbedrijf van de opera »Lohengrin« wordt men onwillekeurig meegesleept door de geniale schepping van Wagner, als deze Elsa van Brabant laat uitroepen: »wohin dein Fahrt«? Iets daarvan gevoelt men als in het najaar deze groote vogels hoog in de lucht al roepende naar het verre Zuiden trekken.

Waar verlaten zij ons land? Ik zag hen steeds in Zuid-Westelijke richting trekken te Venlo en nimmer heb ik gehoord, dat deze vogels trekkende bijv. in Bergen op Zoom werden waargenomen. Ringproeven zouden dit kunnen uitmaken, zooals vastgesteld is, dat de Europeesche ooievaars, die in Augustus hier verdwijnen, tegen half November voor een deel althans in Zuid-Afrika aankomen.

Wellicht wil de belangstellende lezer bij voorkomende gelegenheid een bericht zenden aan dit tijdschrift, als een vlucht kraanvogels wordt waargenomen.

Datum, plaats, richting en aantal, dat zou dan het bericht moeten bevatten.

De huisbewaarder van het kasteel Doorwerth zegt wel, dat hij ieder jaar kraanvogels ziet overtrekken; maar een nadere bevestiging van dit feit was niet te krijgen.

Het is echter mogelijk, dat ook op andere plaatsen als Venlo het trekken van kraanvogels geregeld wordt waargenomen.

Februari 1916.

v. R.